

juramenti secundum se. — Tertio dicendum est, eamdem regulam cum proportione habere locum in designando tempore, in quo et pro quo durat juramenti obligatio secundum se spectata. Nam est eadem ratio, ut facile patet applicando ad temporis continuationem, ea quae de initio diximus. Etenim juramenta negativa, sicut pro statim obligant de se, ita et pro semper ac perpetuo, juxta materiae capacitatem, nisi ex intentione jurantis ad certum tempus limitentur. Affirmativa vero etiam de se obligant semper, ac perpetuo, nisi ex intentione limitentur ad certum tempus, de qua intentione in foro conscientiae constabit per dictum jurantis. Quod si speciale intentionem non habuit, standum est verbis juxta materiae capacitatem, pensatis etiam circumstantiis. Haec autem juramenta non obligant pro semper, quia hoc repugnat hominis naturae, ut per se constat, quia non potest homo semper et pro semper in una actione persistere. Obligant ergo pro temporibus designatis, vel pro temporibus opportunis juxta materiae conditionem, vel certe saepe erit facienda verisimilis conjectura ex occasione et circumstantiis, ad arbitrium boni viri, ut de voto etiam dicemus.

8. Quomodo juramentum affirmaturum obligat pro semper. — Aliquando vero videri potest, juramentum habere formam affirmativi, et obligare pro semper, ut cum juratur amicitia, et pax perpetua, et similia. Sed revera illa juramenta in tantum obligant pro semper, in quantum negationem includunt, nam affirmatio illa non consistit in aliquo continuo actu, id enim homini repugnat, sed in perseveranti statu quasi habituali, qui conservatur per negationem actus contrarii qui amicitiam violare sufficiat, et quoad hanc negationem obligat pro semper. Est praeterea in hoc puncto considerandum, hanc perpetuitatem vel continuationem convenire juramento, ut absolutum est, quia ut sic inducit suam obligationem modo supra explicato; at vero si consideretur ut conditionem includit, sive expressam, sive subintellectam, sub ea ratione desinere potest ejus obligatio, vel simpliciter, vel pro tali occasione ex defectu inclusae conditionis. Quia sicut conditionatum juramentum, ut tale est, non obligat donec impleatur conditione, ita juramentum absolutum, subintellectam conditionem includens, non perseverat (ut sic dicam) in sua obligatione, si conditione, quae supponebatur, deficiat; est enim eadem ratio.

9. Juramenti obligatio cessare potest ex mutatione rerum. — Dico ergo quarto: quamvis juramenti obligatio de se perpetua sit, vel durabilis pro tali vel tali tempore, cessare potest ex mutatione rerum auferente subintellectam ac necessariam conditionem. Haec assertio concluditur plane ex dictis, et ex principio posito, capite praecedenti, conditione quinta. Solum potest interrogari, an in hujusmodi eventu cesseret obligatio juramenti ipso facto, vel sit necessaria illius relaxatio. Quidam absolute docent necessariam esse relaxationem, quae opinio tribui potest Soto, 4, d. 27, q. 1, art. 3, ad 1, quatenus dicit, si juramentum sponsalium inter legitimas personas intercessit, quamvis postea occurrat causa dissolvendi sponsalia, non esse sine juramenti dispensatione dissolvenda. Et idem sentit Ludov. Lopez, 2 p., c. 36, § *Propterea circa, loquens in durioribus terminis, quando post sponsalia jura sponda fornicata est, vel invenitur non virgo.*

10. Per solam rerum mutationem, ipso facto cessare potest juramenti obligatio. — *Sponsalia jurata quomodo cesserent.* — Nihilominus dicendum est per solam rerum mutationem fieri posse, ut ipso facto cesseret juramenti obligatio, nec sit necessaria ulla relaxatio. Haec est communis sententia juristarum in c. *Quemadmodum*, de Jurejuran., et ex ipso textu manifeste colligitur; nam ibi dicitur talia juramenta post mutationem factam non obligare, neque ulla postulatur relaxatio. Et ratio textus idem convincit, quia juramentum includit tacitam conditionem, quam promissio, cui adjungitur, involvit, scilicet, nisi res notabiliter mutentur; sed ubi voluntas est conditionata, deficiente vel cessante conditione, non subsistit obligatio; ergo in eodem eventu juramenti obligatio ipso facto cessat, nec est per se necessaria relaxatio. Hoc autem intelligendum est, quando mutatio est tanta, ut certo constare possit consensum promittentis non fuisse extensem ad promittendum pro illo eventu; quando vero dubia res fuerit, tunc jam diximus necessariam esse superioris auctoritatem. Addit Innoc., in c. *Cum quidam*, de Jurejur., quando non obstante cessatione obligationis servari potest juramentum sine peccato, absolutionem praemittendam esse, priusquam contra illud agatur. Sed hoc consilium est ad præveniendum scandalum, et satisfaciendum Ecclesiæ; in rigore tamen nou est necessarium, ut ibidem notavit Panormitanus, et sequitur Angel., *Juramentum*, 6, num. 1; Sylv., in 5,

q. 1. Contingere etiam potest ut mutatio superveniens sit sufficiens causa concedendi relaxationem, licet per se sola non sufficiat auferre obligationem, et in hoc casu posse dictum Sotii sustineri. Applicata vero illa sententia ad casum de sponsalibus juratis, in quibus postea vel committitur vel detegitur virginatus violatio, non est vera, et juri aperte repugnat; idemque in multis aliis casibus contingit.

CAPUT XXXVI.

AN JURAMENTUM PROMISSORIUM HOMINI FACTUM
SIT IMPLENDUM IN PROPRIA SPECIE, VEL POS-
SIT PER ALIQUID AÉQUIVALENS IMPLERI?

1. Juramentum promissorium vel fit per modum voti, vel per modum humanæ promissionis. — Dupliciter juramentum promissorium fit, ut in superioribus visum est, scilicet, vel per modum voti, vel per modum humanæ promissionis. Dico autem fieri per modum voti, quoties vel cum proprio voto ad Deum fit, juramento confirmando promissionem Deo factam, vel cum fit absolute jurando aliquod bonum faciendum sine ulla promissione vel ad Deum, vel ad hominem, sed tantum cum simplici assertione de futuro opere faciendo, illam juramento confirmingando. Per modum autem promissionis humanæ fit, quoties juramentum est confirmatorium pacti inter homines, vel promissionis alteri homini factæ. Quod ergo spectat ad juramenta, quae confirmant vota, vel per modum votorum fiunt, supra dictum est, c. 10, sequi conditionem voti; et ideo de modo implendi vel commutandi haec juramenta nihil amplius hic dicam, sed sufficiunt dicta in d. c. 10; reliqua vero in tract. de Voto reservan. Propter hoc ergo questionem proposuimus solum de juramento promissorio homini facto. De quo supponimus ex dictis in cap. 10, esse necessario implendum illi, cui factum est, nec posse in aliud opus pietatis commutari, privando illum jure suo, vel commodo, nisi ubi intelligitur facta exceptio, ut de statu religionis ibi dictum est. Hic ergo solum superest questione de modo implendi tale juramentum respectu illius, cui factum est.

2. Videri enim potest, posse per aequivalens impleri. Primo, quia juramentum sequitur naturam contractus, cui adjungitur; sed promissio humana sufficienter impletur per aequivalens, ex l. *Si quis ab alio*, ff. de Re judicat.,

rem suam, et consequenter nec rem sibi debitam, nec jus quod ad illam habet. Tertio est specialis ratio in juramento, quia ex vi juramenti obligamus facere verum, quod juratum est; sed qui juravit laborare in vinea alicujus, non facit verum quod dixit, etiamsi interesse solvat, vel alium vice sui mittat. Eo vel maxime quod in juramento illo includitur conditio, nisi alter, cui juratur, remiserit; ergo si commutatio, illo invito, vel non consentiente, fiat, fit directe contra conditionem in juramento positam; ergo non licet talis commutatio creditore invito. Ad rationem autem primam dubitandi initio positam, quae contra hanc conclusionem procedebat, patet responsio ex dictis; nam falsum assumit in foro conscientiae, et canonicco, quidquid sit de ci-vili.

5. *Ex consensu creditoris potest fieri commutatio etiam in minus; in aequivalens etiam auctoritate superioris.* — Dico secundo: ex consensu creditoris fieri potest commutatio non solum in melius, vel aequivalens, sed etiam in minus. Hæc assertio clara est, et a fortiori patebit ex dicendis de relaxatione, et patet ex proxime dictis, quod tale juramentum includit conditionem, si creditor voluerit; ergo si sit contentus alia solutione, satisfit intentioni, et veritati juramenti. Dico tertio: etiam potest hæc commutatio in aequivalens fieri auctoritate superioris, quando legitima subest causa. Probatur, quia etiam relaxatio vel dispensatio interdum fieri potest hoc modo; ergo a fortiori commutatio. Consequentia clara est. De antecedenti vero dicemus inferius, et ibi explicabimus, quis sit superior hanc habens potestatem.

6. *Utrum teneatur quis ex vi juramenti ad commutationem factam.* — Circa has conclusiones superest dubium, an, facta commutatio juramenti, maneat promittens obligatus in virtute juramenti. Ut verbi gratia, juravit quis sponsalia; convenit cum femina, ut sit contenta dote, ad quam dandam vir vult manere obligatus, et liber ab obligatione sponsalium; dubium est an, sicut vir antea tenebatur ex juramento ad sponsalia, ita teneatur postea ad dotem solvendam, vel solum ex obligatione justitiae orta ex pacto. Nam quod tunc obligatio juramenti non transferatur ad novam materiam, videtur aperte probari ex c. *Clericus*, de *Jurejur.*, ubi dicitur clericum, qui juraverat servare edita statuta, et postea promisit per idem juramentum servare statutum de novo conditum, non obligari jura-

mento ad servandum novum statutum, sed tantum ex vi promissionis; ergo similiter in praesenti. Est enim eadem ratio, nimurum, quia juramentum factum circa unam materiam non transfertur ad aliam, quia antiquum juramentum fuit ad tales materias, et ab illa habuit quasi individuationem. Unde obligatio juramenti nova materie applicanda est, oportet novum juramentum facere, ut visum est lib. I, c. 5; ergo idem est in praesenti; nam quod ibi diximus de extensione juramenti, eamdem rationem habet in translatione ab una materia in aliam, quam oportaret fieri in commutatione, ut obligatio ad actum, in quem fit commutatio, maneret juramento firmata, quia non fit novum juramentum, ut supponitur.

7. *Confirmatur pars negativa.* — Confirmatur variis exemplis, quia si jurasti solvere intra certum terminum, et postea creditor prorogat terminum per mensem, vel annum, jam non obligaris juramento, sed alio titulo promissionis, vel pacti; quia prius juramentum in remissione prioris termini extinctum est, ut in d. c. *Clericus*, sensit Cardin., quem multi secenti sunt, quos Covar. refert. Item, si jurasti stare sententie proferendæ intra certum terminum, de quo conventum fuerat, et postea ex consensu partium terminus prorogetur, et deinde sententia proferatur, non teneris ex priori juramento stare sententie, ut Abb., Anton. et alii, in d. cap. *Clericus*, adnotarunt; quia prius juramentum in priori termino finitum fuit, et ad futura non transfertur. Atque hanc sententiam docet Covar. supra, 1 p., in princ., n. 5, in fine, citans Anton., in c. *Ab excommunicato*, de Rescip., n. 23.

8. *Statuitur pars affirmativa.* — Nihilominus dicendum censeo, quoties commutatur juramentum sive ex consensu partium, sive auctoritate superioris, id, in quod fit commutatio, cadere sub obligationem juramenti. Probatur primo, quia alias non esset commutatio, sed extinctio prioris juramenti, et nova promissio seu pactio simplex et nuda; consequens est falsum; ergo. Sequela patet, quia juxta illam sententiam omnino tollitur obligatio religionis ac juramenti; illa ergo non commutatur, sed ad summum altera obligatio civilis et humana, quae suberat juramento, commutatur in aliam ejusdem ordinis. Falsitas autem consequentis patet ex vi ipsius verbis commutandi. Video responderi posse, fieri interdum commutationem inter res specie di-

versas, et ita posse juratam promissionem apud omnes, quia non fit commutatio, quin maneat obligatio; et illa non potest esse nisi religionis et voti per novam virtualem promissionem, quæ in acceptatione illius commutationis intervenit, quæ promissio Deo fit, et vim voti habet. Est ergo idem in juramento: est enim eadem ratio, ut patebit, et est eadem intentio creditoris, quia non intendit cedere juri suo, nisi sub simili vinculo, quod alter acceptat.

10. *Respondeatur.* — *Commutatio dicit virtualem repetitionem juramenti.* — Unde ad cap. *Clericus*, et rationem in illo fundatam, negamus esse similem rationem de extensione juramenti, et de commutatione, quia extensio ut sic non dicit repetitionem juramenti, sed applicationem ejusdem juramenti ad novam materiam, quæ applicatio impossibilis est, ut probat ratio facta cum textu citato. Si autem extensio late sumatur pro virtuali vel formali repetitione similis juramenti, sic constat extensionem in juramento habere locum; commutatio autem dicit virtualem repetitionem juramenti, sicut commutatio voti dicit virtualem repetitionem seu emissionem voti circa novam materiam.

11. *Commutatio fieri potest duobus modis.* — Addi etiam potest, duobus modis fieri posse commutationem tam voti, quam juramenti. Primo, non auferendo omnino prioris voti aut juramenti obligationem, sed solum concedendo ut per aliam rem possit debitor illam implore, si voluerit; ita tamen ut si alias non fecerit, maneat semper obnoxius priori obligationi. Et si hoc modo fiat, non omnino dirimitur prior promissio, vel contractus, sed solum permittitur non impletus, si aliud fiat, manetque in optione debitoris vel novum onus suscipere, vel stare priori juramento aut voto. Et tunc proprie materia commutationis non maneat sub obligatione voti, aut juramenti absolute, quia non tenetur debitor absolute illam implore; manet tamen conditionate, quia si non fiat, nec prior materia exhibetur, perjurium committitur, vel frangitur votum. Et ita in tali commutatione semper manet obligatio juramenti immediate et directe obligans ad primam materiam, quia per commutationem non fuit ablata obligatio prior simpliciter, sed ex absoluta facta conditionalis, vel ex praecisa facta alternativa; quod sine repugnante fieri potest per concessionem creditoris, vel habentis potestatem loco illius. Alio modo fieri potest commutatio juramenti per absolutam rescissionem prioris contractus, et

impositionem novae obligationis, ut fieri videatur, quando sponsalia jurata in dotem commutantur; et tunc dico novam obligationem imponi, et acceptari sub eadem firmitate, qua erat prior, et fieri virtualiter novum juramentum, et sic unum juramentum commutari in aliud, et idem est prorsus in voto. Et ita censio esse interpretandam intentionem commutantium, nisi aliud expresse declarent: nihil enim repugnat quin aliquis, propter simpliorem promissionem rei melioris, remittat promissionem juratam alterius rei.

12. *Satisit aliis exemplis pro parte negativa adductis.* — Ad alia exempla respondeo, in primo falsum assumi, nec illam sententiam Cardin. probandum esse; nam quando creditor prorogat terminum debiti jurati, non remittit juramentum quoad substantiam debiti; ergo si debitum ipsum erat antea debitum sub juramento, etiam postea manet sub eadem obligatione. Unde enim auferri potuit? maxime quia tunc juramentum non extenditur quoad materiam, nec mutatur, sed semper adhaeret eidem materiae; nec etiam tunc tollitur, sed differtur debitum juramenti quoad solvendum intra alium terminum, pro quo facta est prorogatio. Et in hoc vel est ibi quædam virtualis repetitio juramenti ex virtuali intentione contrahentium, quæ moraliter videtur nota, vel certe (et fere in idem redit) prior remissio non fuit absoluta, sed quasi conditionata in hoc sensu: *Permitto dilatationem solutionis, dummodo hanc ipsam obligacionem intra talem terminum impleas;* et ideo illud juramentum in fine secundi termini ita obligat, sicut obligaret in priori, non facta conditione.

13. *Declaratur responsio.* — Aliter etiam declaratur, nam qui juravit solvere intra certum terminum, et non solvit, ac violavit juramentum, non manet in posterum liber, sed semper juramenti vinculo urgetur, ut quamprimum solvat, sicut infra de voto dicemus; ergo licet beneficio creditoris suspensa sit illa obligatio usque ad alium terminum, in fine illius ac deinceps redit ejusdem juramenti obligatio. Unde ad hunc casum nullo modo applicatur decisio cap. *Clericus*, nam ibi fiebat extensio juramenti, hic autem potius fit coactatio; nam juramentum solvendi intra decem dies strictius obligabat, et per prorogationem aliqualis fit remissio, non tamen integræ, et ideo manet quoad reliqua. Et ita sentient communiter ibi expositores, Dec., Felin., et alii, quos sequitur Covar., p. 1, § 1, n. 6.

14. *Satisit secundo exemplo.* — In secundo exemplo sentit idem Covar., facta prorogatione termini compromissi cessare obligationem, refertque alios idem sentientes. Et rationem differentiae indicat. Quia obligatio jurata solvendi debitum intra certum terminum non extinguitur elapsu termino, etiamsi non impletatur, ut nunc dicebamus; et ideo prorogato termino, eadem, et sub eodem vinculo perseverat. At vero obligatio compromissi extinguitur elapsu termino, nam si tunc non proferatur sententia, non potest amplius ferri, nec partes tenentur ex juramento illi parere; et ideo quando fit prorogatio, censetur novum fieri pactum, et consequenter ad illud non extendi prius juramentum. Nihilominus tamen etiam in hoc easu existimo verius esse contrarium, imo tunc etiam teneri partes juramento ad parandum sententiae latæ intra terminum prorogatum. Quæ est communior sententia, ut ibidem refert Covar., et latius Anton. Gab., lib. 2 Commun. opin., tit. de Dilation., concl. 2, n. 11 et sequentibus, qui et ipsum hoc sequitur; et Covar. ipse non constanter in contraria sententia persistit, sed vel in utramque partem ancipitem, vel in hanc magis propensum tandem se ostendit. Ratio est, quia cum sit prorogatio compromissi, non sit novum pactum in substantia, sed illud idem differtur pro majori tempore, et ideo totum ipsum, prout antea erat, juramento vestitum prorogatur, quia nulla est ratio separandi pactum a juramento, nec est impossibilitas in utriusque continuatione, cum ibi non fiat extensio juramenti ad novam materiam, sed continuatio ejusdem circa eamdem materiam continuatam. Nec videtur esse alia intentio prorogantium, nec presumi potest, nisi evidenter illam declarant; maxime, quia cum juramentum adhaeret promissioni tanquam accessoriū principali, prorogato accessorio, censetur accessoriū illud comitari, nisi speciali intentione separetur.

CAPUT XXXVII.

AN IN JURAMENTO IMPLENDO LICEAT COMPENSATIONE UTI?

1. *Compensatio et æquivalens solutio in quo differant.* — Hæc difficultas petitur in secundo argumento superiori capite proposito; habetque locum, quando compensatio fit sine consensu partis, vel dispensatione justa superio-

ris; nam si aliquid istorum intercedat, nulla est difficultas quin liceat, ut patet ex dictis in superiori puncto. Compensatio autem in hoc differre videtur a solutione per æquivalens, quod in hoc modo solutionis, quando fit sine consensu creditoris, non supponitur aliqua justa vel apparens causa ex parte creditoris, sed debtor sola sua voluntate facit commutationem; at vero in compensatione supponitur aliqua ratio ex parte ejus cui factum est juramentum, quia licet sub ea ratione sit creditor, sub alia supponitur esse debtor, et ut sic, dare causam justam compensationi.

2. *Opinio Bartoli.* — Propter hoc ergo dicunt aliqui, posse juramentum impleri per æquivalentem compensationem. Ita tenet Bartol., in leg. *Amplius*, ff. Rem ratam haberi. Probat primo, quia compensatio est quædam solutio, leg. *Si peculium*, § 1, ff. de Statu liber.; et ideo cui mandatur aliquid sub tali conditione, censetur illam implere compensando, quamvis alias teneatur illam implere in forma specifica, leg. *Qui hæredi*, leg. *Marius*, ff. de Condit. et demonstrat.; ergo idem erit in juramento. Secundo, quia cum mihi debes, et non solvis, me impedis ut, licet sim tibi debtor, non solvam; sed qui juste imputitus non solvit, etiamsi sub juramento teneatur, non est perjurus, quia juste excusat a solutione, ut in simili dicitur in leg. 3, versi. *Idem queritur*, ff. de Statu liber.; ergo. Tertio possumus argumentari, nam is, qui sub juramento interrogatur an mutuo receperit decem, quæ jam solvit, sed probare non potest, sine perjurio respondet non recepisse, quia per quamdam compensationem perinde est recepisse et solvisse, ac non recepisse; ergo in juramento assertorio, juxta capacitatem ejus, datur locus compensationi; ergo etiam admittenda est in promissorio.

3. Et hanc Bartol. opinionem sequuntur frequentius Legistæ, ut Covar. refert, et interdum indicat Panorm., c. *Cum dilectus*, de Ord. cognit., n. 23, et in c. *Cum inter*, de Except., num. 25, qui his locis solum per occasionem commemorat doctrinam Bartol., et rem non expendit, et in priori loco sentit contrariam esse tutiorem. Hanc vero esse in conscientia securam dicit Sylvester, *Juramentum*, 4, quæst. 27; et Angel., *Juramentum*, 4, n. 4, dicit esse opinionem de jure veriore. Idem Tabien. verb. *Jurare*, num. 24; sequitur Azor, tom. 4, lib. 11, c. 8, quæst. 10, et reddit rationem, quia qui promittit alteri decem, videtur subintelligere conditionem:

Si tu mihi alia decem solveris, quæ debes. Latius hanc opinionem comprobat Covarruv. supra, 1 part., § 4, num. 9 et 10.

4. *Canistarum opinio.* — Contraria sententia est communis Canonistarum, in c. *Ad audientiam*, 1, de *Jurejur.*, ubi Innoc., Hostiens., Joan. Andr., Anton., Felin., et alii, quibus plures alios addit Covar. supra, et eos sequitur Tirachel., referens alios, lib. primo de *Retract.*, § 3, glos. 3, n. 6; Anton. Corset., tract. de *Juramento*, n. 39, et Marc. Anton. Baver., eod., n. 40, licet in fine videatur contrarium sustinere. Constantius hanc opinionem defendit, plures Doctores allegando, Guttier., p. 3, de *Juramento confirmatorio*, c. 6. Probatur primo ex c. *Ad nostram*, 1, de *Jurejur.*, ubi qui pecuniam mutuo accipit dato pignore, cum juramento non recipiendi pignus, donec pecuniam solverit, obligatur ex vi juramenti ad solvendam pecuniam, priusquam pignus exigat, nulla facta compensatione, nec in totum, nec in parte fructuum ex pignore perceptorum a mutuatario. Cujus responsi non potest esse alia ratio, nisi quia juramentum est implendum in forma qua factum est absque compensatione; quem textum censuerunt expressum canonista.

5. Dicunt vero aliqui, quando juramentum ita est factum, ut in eo sit satis expressum, quod fiet integra formalis solutio, priusquam de ulla compensatione tractetur, tunc non esse locum compensationi, nec de hoc esse quæstionem; sed priorem opinionem loqui, quando simpliciter fit juramentum de solvendo tanto debito; in d. autem cap., juramentum esse factum priori modo, ut colligitur ex illis verbis: *Ipsos juramenti religione astrigens, quod super illis (utique pignoribus) docet solverent sibi pecuniam, nullum ei gravamen inferrent.* Sed ex his verbis non potest inferri, in illo juramento propter speciale formam ejus non licuisse prius compensare fructus, quam traderetur alia pecunia, nam hoc non erat gravamen super ipsa pignora, et solum juratum fuerat, non inferre gravamen super illis. Nec refert quod ibi dicitur, possessiones et redditus data esse in pignora, nam ut bene Covar. probat, et est evidens ex contextu, per redditus ibi non intelliguntur fructus, sed jura, seu census, quæ inter immobilia bona computantur, et fructificant, ut ibidem supponitur; ergo juramentum solum fuerat de non inferendo gravamine super hæc immobilia bona, donec soluta esset pecunia mutuo accepta; ergo censetur hoc juramen-